

Al sinds 1982 houdt Gerrit Gerritsen (Zwolle, 1955) de Wulpen in West-Overijssel in de gaten. Optimistischer is hij er niet op geworden. 'Mijn herinnering plaagt mij steeds met oude beelden van wel veertig alarmerende vogels boven mijn hoofd, terwijl ik aan het ringen was.'

Schuivende ijkpunten in een wulpenbolwerk

Als verstokte fietser moet Gerrit Gerritsen toegeven dat het controleren van zijn telgebied vanuit een auto soms ook zo zijn voordelen heeft. Wanneer we aan de rand van een wulpenterritorium twee alarmerende vogels horen, kunnen we ze al vrij snel op ons gemak, vanuit het geopende raam, op een meter of twintig afstand bekijken. 'Met de fiets kom je nooit zo dichtbij', weet Gerritsen.

De oudervogels staan hun jongen nog steeds te luidruchtig te waarschuwen als er ineens twee minuscule durfallen in beeld verschijnen. In alle rust pikken ze naar insecten in de slootrand, die vol staat met verschillende bloeiende kruiden. Het alarm van hun ouders lijken ze te negeren. 'Dit zijn vogels die waarschijnlijk gisteren uit het ei zijn gekropen', veronderstelt Gerritsen. 'En nee, van de mooie kromme wulpensnavels zie je bij deze kuikens nog niets. Waar een volwassen vogel een snavel heeft van meer dan 10 cm, beginnen de kuikens met een recht snaveltje van hooguit 20 mm. Zelfs als ze al kunnen vliegen, hebben ze nog maar een snavel van een centimeter of zes. Het duurt nog minstens tot de herfst voor de mannetjes een volgroeide snavel hebben van 11 tot 14 cm en de vrouwtjes een nog langere, tot wel 17 cm!'

We staan op een zandweg in het Staphorsterveld. 'Dit mag je met recht een wulpenbolwerk van Nederland noemen', stelt Gerritsen niet zonder trots. 'Wat het precies is durf ik niet eens te zeggen. Misschien heeft het vooral met de bodemsoort hier te maken, dat de veengronden hier slap genoeg zijn voor de lange wulpensnavels. De oppervlakte heide uit vroeger jaren zal ook hebben meegeholpen. Toen ik begin jaren tachtig voor de provincie Overijssel werkte, heb ik hier voor het eerst geïnventariseerd. Niet minder dan 439 paren telde ik in 1982, in een gebied van 91 vierkante kilometer. Op sommige stukken liep de dichtheid zelfs op tot tien paren per vierkante kilometer. Kom daar nu nog eens om.'

De aantallen mogen dan bepaald niet meer die uit de jaren tachtig zijn - 'in hetzelfde gebied hebben we nu nog ongeveer 200 broedparen' - toch is Overijssel vooral dankzij het Staphorsterveld en De Wieden volgens Gerritsen nog steeds Wulpenprovincie-bij uitstek. 'We hebben hier bijna een derde van alle broedende Nederlandse Wulpen!'

Kleurringen

Na zijn eerste tellingen, begon Gerritsen in 1986 ook met het ringen van de vogels. Sindsdien kwam hij veel te weten over 'zijn' Wulpen. 'Vooral het eerste van in totaal drie puberjaren is cruciaal gebleken in het leven van deze vogels. Een succesvol ouderpaar krijgt gemiddeld anderhalf kuiken groot. Daarna is de sterfte in het eerste puberjaar nog eens 50%. In het tweede en derde jaar, wanneer de vogels nog niet aan de voorplanting meedoen, is de sterfte 15%. Sinds het begin van mijn onderzoek is vooral predatie een belangrijke factor geworden in het wulpenleven. Omdat deze grote weidevogels tot wel tien weken bezig zijn met broeden en het vliegvlug krijgen van de kuikens, zijn ze ook veel gevoeliger

voor predatie dan, zeg, een grondbroedende Graspieper die in vier weken uit en thuis is.'

Eén van de grotere mysteries in het kleurringonderzoek van Gerritsen blijven de broedgebieden van veel van zijn vogels. 'Van ongeveer de helft van de door mij geringde jongen weet ik waar ze broeden. De andere helft broedt op onbekend terrein, terwijl ik wel terugmeldingen krijg uit de overwinteringsgebieden. Een beroemde vogel is bijvoorbeeld Stumpy, een vogel met een anderhalve poot. Die overwintert helemaal op de Scilly-eilanden, aan het uiterste zuidwestpuntje van Engeland. Ieder jaar krijg ik een keurige melding als de vogel weer wordt gezien en ieder voorjaar vertrekt ze net zo makkelijk naar een broedgebied waar blijkbaar niemand met een telescoop rondloopt.'

Dat Stumpy iedere herfst naar Engeland oversteekt, stemt Gerritsen in ieder geval nog tevreden. 'De vogels die via Frankrijk naar hun winterkwartier vertrekken lopen nog steeds het risico dat ze op het strand uit de lucht worden geknald. Moet je nagaan: 2019! En die Franse jagers zeggen nog ieder jaar doodleuk "Merci" tegen de Hollanders, die weer zo goed hun best hebben gedaan om voldoende Wulpen in de lucht te houden. Volgens hun eigen opgaven schieten ze er ieder jaar tienduizend uit de lucht, maar je mag er zonder twijfel van uitgaan dat dat er in werkelijkheid nog een stuk meer zijn.'

Vroege kuikens

Gerritsen heeft vandaag voor de zekerheid zijn ringspullen meegenomen om een drietal kuikens te kunnen ringen die al op 20 april uit het ei waren gekropen. 'In principe zouden die nu groot genoeg moeten zijn om ze zonder problemen één van onze nieuwe gecodeerde vlaggetjes om de poot te hangen',

DOE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buiten maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. Foto's Rob Buiten.

hoopt de onderzoeker. 'Samen met collega's in Noord-Brabant, Drenthe en Terschelling, starten we dit jaar met een nieuw kleur-ringonderzoek. De noord-zuidgradiënt die we daarmee kunnen onderzoeken vertelt ons misschien ook meer over de timing van het broeden. We willen ook goed gaan kijken naar de gewichten van de kuikens, omdat dat meer kan vertellen over eventuele problemen in het voedsel: de insecten.'

Maar wanneer we bij het veld komen waar Gerritsen het gezinnetje eergisteren nog heeft zien lopen, zien en horen we nu niets meer. Geen alarmerende ouder, laat staan piepende kuikens. Wel hangt er de indringende lucht van vers geïnjecteerde koeienstront. Of het de mestinjectie is geweest die de vogels heeft genekt, of één van de tien Ooievaarders die op het perceel ernaast naar eten lopen te zoeken, Gerritsen durft het niet te zeggen.

Maar zijn ringkoffer kan vandaag in ieder geval onverrichterzake weer worden ingepakt.

Wanneer ik bij het wegrijden moet toegeven dat ik nog niet eerder zoveel broedende Wulpen op een klein stukje Nederland heb gezien, merkt Gerritsen op dat alles toch echt relatief is. 'Het is maar net wat je gewend bent hè. Ik neem ook wel eens jonge vogelaars mee bij het ringen. Die zeggen dan precies hetzelfde als jij: "Wat een hoop Wulpen!" Maar zonder als een opa te willen klinken, word ik dan toch wel erg geplaagd door mijn eigen herinneringen. Ik kwam laatst een notitie tegen in een oud veldboekje, waarin ik had opgeschreven dat er wel veertig alarmerende vogels boven mijn hoofd hingen terwijl ik aan het ringen was. Dat maak ik nu niet meer mee. De achteruitgang gebeurt hier gewoon voor je ogen terwijl je er voor het grootste deel niets aan kunt doen. Die boerderij daar, dat is een nieuw bedrijf met tachtig hectare land. Het is verdeeld in slechts twee grote percelen van ieder veertig hectare. De loonwerker die dat een keer of vier per seizoen moet maaien heeft het liefst natuurlijk één groot perceel, waar hij niet steeds om slootjes heen hoeft te rijden. En als die loonwerker bij boer Piet over een betonnen veldweg kan rijden, dan kan boer Jan natuurlijk ook niet achterblijven. Vorige week zag ik nog een boer die bezig was met het dichtgooien van een prachtige perceelsloot, "want dat is toch allemaal zo onhandig bij het werk". Maar slootkanten zijn wel uitgerekend de plaatsen waar je door wat extra nattigheid ook variatie in kruiden kunt houden; waar voedsel zit voor weidevogels, en waar ze kunnen schuilen voor predatoren uit de lucht. Kan dat niet anders, denk je dan. Waarom moeten die prachtige sloten met ook zeldzame vissen als Modderkruipers en Bittervoorns op zo'n lompe manier worden gedempt?'

Protesteren bij de gemeente Staphorst heeft niet veel zin, weet Gerritsen inmiddels. 'Gelukkig heeft Staatsbosbeheer bij de ruilverkaveling in dit gebied wel de nodige percelen kunnen reserveren voor de Wulp en andere weidevogels. Hier links van deze zandweg zie je de hemel voor een Wulp: mooi land dat rood ziet van de veldzuring en geel van de boterbloemen. Aan de rechterkant is de wulpenhel: intensieve raaigrasakkers waar deze vogels helemaal niets hebben te zoeken. Ondertussen proberen de vrijwilligers in dit gebied nog wel te helpen door nesten op te zoeken, die dan bij het maaien kunnen worden gespaard. Op steeds meer percelen zetten ze nu ook elektrische rasters, tegen de vossen en andere rovers die 's nachts via de grond toeslaan. Veel meer kun je niet doen. Met een achteruitgang van een procent of twee per jaar kun je zeggen dat de Wulp het in ieder geval nog een stukje beter doet dan de Grutto, die met wel vijf procent per jaar achteruitgaat. Maar al met al ben ik toch ook voor de Wulp niet erg optimistisch gestemd.'

> jaarvandewulp.nl